

Dissertatio Academica,
Animadversiones Quasdam
De
PULCRO
Continens.

Cujus

Partem Priorem,

Consentiente Ampl. Facultate Philosophica in Reg. Acad. Aboënsi,

PRÆSIDE

M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

BLOQUENT. PROF. REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUM. HIST.
ET ANTIQVITT. MEMBRO,

Pro Laurea Apollinari,

Publice examinandam modestè offert

JONAS DANIELSSON,

Smolandia-Svecus,

IN AUDITORIO MINORI D. XX. JUNII A. MDCCXCV,

Horis p. m. consuetis.

ABOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

À MONSIEUR

LE BARON

RABBE GOTTLIEB

W R E D E,

LIEUTENANT, ET COMMENDEUR DE
L'ORDRE ROYAL DE VASA,

ET

À MADAME SON ÉPOUSE, NÉE COMTESSE

C R E U T Z.

MONSIEUR ET MADAME!

S'il avoit fallu écrire le panegyrique du Beau, je ne l'aurois pû mieux faire, qu'en formant cet essai sur le modelé que n'auroit fourni l'inépuisable matiere de VOS bienfaits: mais

com-

comme la nature de cet ouvrage demande des regles et des raisonnemens soutenus, et que celle de VOS bontés ne veut que des sentimens, il a fallu renoncer à un projet, qui auroit flatté infiniment mon coeur.

Permettez néanmoins, MONSIEUR et MADAME, que cet ouvrage Academique, malgré toute sa foiblesse, soit décoré de VOS noms, et rachete ses défauts par l'honneur de VOUS être offert. Cette grace, qui ne fera qu'ajouter encore à VOS bontés pour moi, me pénétrant de la plus vive reconnoissance, me fera toujours chérir l'avantage inestimable de pouvoir me dire, avec le respect le plus profond,

MONSIEUR et MADAME,

VOTRE

*très humble et
très obéissant Serviteur*
JONAS DANIELSSON.

§. I.

Nulla fere vox omnium in ore magis frequens est, quam illa *Pulcritudinis*; plerosque vero, ut multarum aliarum rerum, ita maxime ejus quod *pulcrum* dicitur, fluxam admodum & vagam notionem habere, in confesso est. Quid? quod quotidiana docemur experientia, tantam esse de pulcro opinionum discrepantiam, ut haud raro eadem res aliis hominibus pulcra, aliis turpis ac foeda videatur. Sic de homine quodam commemorat *Petrarcha*, cui stridulus latrantium ranarum clamor magis placebat, quam dulcissimus cantus lusciniae. Quod si singuli homines hac in re adeo dissentientes invenias, ut suum cuique pulcrum esse facile dicas; quanto magis hoc de integris nationibus adfirmare possis? Apud Europaeas gentes albus color tanti aestimatur, ut ad designandam sinceritatem, innocentiam, vitae morumque integritatem ac sanctimoniam, verbo praestantissimam quamque virtutem, quin & perfectissimam illam beatitudinem omnibus bonis apud immortales perfruendam, aptissimum eundem judicaverint; unde factum est, ut cum sanctos demortuos, tum ipsos caelicolas depicturi, candidis vestibus eosdem induerint. Contra *Aethi-*
A opibus

opibus (Nigritis), utpote atro colore ipsis conspicuis, albus color adeo in horrore est, ut eodem ipsum diabolum pingere dicantur.

Quam vero diversa sunt hominum in genere de rebus variis, quæ pulcræ habentur, judicia; tanta fere est disensio inter Philosophos de notione universalis pulcri constituenda. Alii nimis late hoc sumunt vocabulum; ad iusto angustiores sensum restringunt alii. Eos inter, qui latiore quam par est sensum huic tribuunt vocabulo, exempli loco *Reuschium* nominasse suffecerit; ex cuius mente (a) omne, quod voluptate quadam perfundit sensus, sub nomine pulcri venit. Sic quælibet res cuicunque sensui jucunda obveniens, posset dici pulcra; E. g. *cibus*, vel *odor*, quatenus palato vel naribus placet. Quis autem ita loquitur? Saltem ejusmodi locutiones non nisi infantibus conveniunt, qui adhuc vix distinguere valent inter sensationes cujuslibet organi, multo minus verbis easdem propriis exprimere. Concedendum quidem est, omne *pulcrum placere*; sed inde tamen non sequitur, quodcunque placet, id accurato sensu pulcrum dici posse. Res quæ placent, genus quoddam constituunt, sub quo pulcrum tamquam species com-

pre-

(a) REUSCHII Syft. Metaph. §. 439. "Id, ex quo voluptatem percipimus, placere nobis dicitur". §. 440. "Quod placet, dicitur pulcrum - - Pulcritudo igitur consistit in perfectione rei, quatenus res vi perfectionis, quæ nobis quidem videtur, ad voluptatem in nobis producendam apta est".

prehenditur. Scilicet res in natura occurrentes, ut docte observat Celeb. SULZERUS (b), triplici ratione placere nobis possunt. Aliæ nos voluptate adficiunt, sensus suaviter titillando, nullam licet cognitionem de natura sua simul nobis offerant. Ita nullo fere adhibito ratiocinio, rebus oblatis brutorum more perfruimur, de naturali earum indole parum aut nihil solliciti. Hæ res necessitates sive indigentias nostras naturales proxime spectant, constituuntque id, quod *bonum* (physicum) appellamus, quodque ex ipsa materia sua fere pendet. Sunt vero aliæ res, quæ non prius placent, quam intrinsecam earundem naturam bene habeamus perspectam, quales sunt machinæ, ita constructæ, ut singulæ partes ad unum finem conspirent. Quam ex his rebus percipimus voluptatem, ea ab intellectione finis maxime oritur, quam ob causam *perfectas* easdem nominare Philosophis placuit. Denique est quædam rerum placentium familia, qua continetur id, quod proprio nomine *pulcrum* dicitur. Hæc illas inter, quas jam indicavimus, medium quasi tenet locum, & ab utraque suam indolem mutuatur. Intellectus quidem vires occupant res *pulcræ*; sed antequam cognitione easdem complecti possimus, earumque naturam clare perspicere, singulari, nescio quo, voluptatis sensu abripimur, cujus rationem nobis reddere ipsi non valemus.

A 2

Dixi-

(b) SULZER *Allgem. Theorie der Schönen Künste*, art. *Schön*.

Diximus porro, alios Philosophos vocem *pulcritudinis* nimis angusto sensu accepisse; quos inter cel. BAUMGARTEN commemorandus est, qui in sua *Metaphysica* §. 662. coll. §. §. 607 & 94, diligenter subductis calculis, *pulcritudinem in consensu plurium, confuse* (clare, sed non distincte) *percepto*, ponit (c). Sed reperiuntur res pulcræ, in quibus plura consentire non sentimus. Nonne colores pulcri habentur? At quem consensum plurium in simplici *colore* aliquo *pulcro* observamus? Si nulla omnino *pulcritudo* inesset in qualibet parte, huncce consensum constituyente, vix totum aliquod *pulcrum* existeret; & si nulla foret *pulcritudo simplex*, ægrius *composita* illa haberetur.

His itaque præmissis, idonea nobis aperitur occasio materiem penitus introspectiendi, quidque valeant vires in tam arduo negotio periclitandi. Quam vero aliis, B. L. impertire haut dedignatus es, æquam censuram, eam nos etiam, qua par est modestia, imploramus. Omnium igitur primo, quam supra indicavimus principalem quæstionem, quænam sit præcipua causa tantæ ambiguitatis in constituenda notione *pulcri*, solvere pro virili conabimur. Quam quidem existimamus inde oriri, quod ipsa *pulcri* idea non sem-

(c) ALEX. GOTTL. BAUMGARTEN *Metaphys.* §. 662.

„Perfectio phænomenon, s. gustui latius dicto observabilis,
 „est *pulcritudo*. §. 607. Gustus latiori sensu est judi-
 „cium sensitivum (quod fit indistincte) §. 94. Si plura simul
 „sumta unius rationem sufficientem constituunt, consenti-
 „unt. Consensus ipse est perfectio”.

) 5 (

semper sit constans; utpote cum partim *proprie* sumatur hoc vocabulum, partim *tropice*.

§. II.

Omnes quidem fatentur, notionem *pulcri* esse a sensu *Visus*, primum mutuata. Res, quæ ceteros sensus voluptate quadam adficiunt, *suaves, dulces, jucundæ* etc. appellari solent; quæ autem visum oblectant, proprio nomine *pulcræ* dicuntur. Omnes itaque corporum affectiones, quæ sub adspectum cadunt, quales sunt *color, forma, motus* etc. ad hanc classem proprie referuntur. Quum autem *visus*, ceteris sensibus præstantior, ob singularem suam & subtilem structuram medium quasi habeatur organum inter sensum internum & externos, perque miram quamdam associationem sensuales voluptates cum intellectualibus conjungat (*d*); hinc factum est, ut *pulcritudinis* notio per tropum extensa fuerit ad alias res jucundas, maxime ejusmodi, quæ vel auditum vel ipsum etiam intellectum afficiant. Hinc quotidiano usu frequentes sunt hi & similes loquendi modi: *pulcher sonus, pulcra vox, pulcrum effatum vel sententia, inventum vel idea pulcra* etc.

Si autem revertamur ad *pulcritudinem* proprie sic dictam; duplicem statui eamdem debere, facile patebit. Quam quidem distinctionem, nonnullis licet neglectam, probe notandam consuemus. I:º Existit
pul-

(*d*) Quod hic de visu affirmavimus, id de auditu etiam valet.

pulcritudo quædam *simplex*, ut *coloris*, quæ distinctius definiri nequit, nisi quod nervis organi visorii certo modo ita sit accommodata, ut placeat. Quum autem hæc voluptas consistat in fibrarum nervearum quodam motu, colores *pulcri* æstimantur, prout reflexi radii moderationem, vehementiorem vel debiliorem vim habent ad easdem afficiendas. Sic novimus, colorem rubrum quoad tempus quidem visum delectare; si autem diutius contemplamur, ob nimium fulgorem, oculos fatigare. Contra ater color, tristitiæ speciem præ se ferens, iis displicet, quibus oculi sunt acutiores; quoniam in statu hocce inactionis fibræ quasi torpent. Color autem viridis moderata radiorum vi plerumque ceteris coloribus præstat, efficitque, ut nec fatigentur oculi rapidiori motu, neque indolentia languescant. Unde tantum abest, ut, diutius conspectus, visum debilitet, ut potius corroborare videatur atque exhilarare. Hujus generis *pulcrum* soli visui obvenit, nullique alii sensui competit.

§. III.

II:o Est etiam *Composita* quædam *pulcritudo*, quæ recte videtur a BAUMGARTENIO, & ante eum a D:no CROUSAZ (*e*), & aliis constitui. Hæc adeo amplam inquirendi præbet materiem, ut eam velle totam complecti, foret libri longioris scribendi consilium

(*e*) Vid. Ejus Traité du Beau,

filium capere. Nos igitur erimus contenti, sparsis tantum animadversionibus illam attigisse. *Composita* hæc *pulcritudo*, quæ etiam illa primitus ad visum pertinet, quo ad suas varietates latissime patet, comprehendens nempe omnes *colores, formas, motus, situs, gestus* etc. qui in rebus, oculo nostro subjectis, observantur, modo ita comparati fuerint, ut placeant. Consideremus igitur primo hanc *pulcritudinem*, quatenus ex variorum colorum commixtione nascitur. Si universa natura unicolor esset, magnam utique pulcritudinis suæ partem perderet. Plurium autem colorum conjunctio, etiam ubi inordinata videtur, majorem tamen efficit pulcritudinem, quam si solus quisque conspiceretur. Gentes feræ, politioris expertes culturæ, colorum tamen quandam varietatem amant. Pulcherrimas avium pennas & cochleas varii coloris colligunt, quibus vestes & capillos exornant (f). Quanto autem gratior erit effectus, si ordo, colorum rationibus consentaneus, in ejusmodi compositione cernatur? Naturalis ordo, quo in Iride se invicem excipiunt colores, efficit, ut in integro suo splendore quisque conspiciatur, majoremque pulcritudinem toto conciliet. Sive verietatem respexeris, sive ordinem, quem in exornandis operibus suis adhibuit natura; his rebus ad-

(f) Dort besucht sie ihn täglich und täglich in anderem Schmucke,
Von den buntesten Federn und Muscheln, und hellsten Steinen,
Inkel und Parico.

admirationem nostram fere majorem mereri videtur, quam mirifica eorum formatione. Vel minimum flosculum, minimum papilionem, magnificentia vides superbientem, quam splendidissimæ Principum aulæ desiderant. In venusta juventutis facie temperata colorum mixtura cum ipsa lineamentorum conformatione de principatu contendere videtur. Incorrupta fanitas, innocentia, pudor, quam vivide emicant inter rosas & lilia genarum! Verum non ex ordinata solum principalium mediorumque colorum commixtione, quæ infinitas capere potest varietates, pulcritudo pendet; sed pro varia etiam, qua adsparguntur, luce, iidem colores varios adsumunt modos, qui cujusque effectum magis minusve sensibilem reddunt. Aliter collustrantur corpora in aprico posita, aliter si a cærulea quasi luce, aliter si ab auroræ rutilo fulgore etc. illuminantur, licet re vera colores iidem maneant. Moderata lucis atque umbræ proportio pulcherrimum adspectum coloribus conciliat. Exsplendescente vehementius sole, nimio fulgore visum præstringunt; cælo autem nubibus obducto, ob defectum moderatæ lucis, læta sua specie orbantur. Hoc etiam eis sedulo observandum, qui naturam coloribus arte commixtis imitantur (g).

Deinde inest *pulcritudo* etiam in *formis*, quæ *varietate* maxime efficitur, cum *uniformitate* seu *simplicitate*, *ordine* ac *proportione* conjuncta. Præstantissimis homo eo
fine

(g) Vid. SULZER 1. c. art. *Licht*.

fine ornatus est facultatibus, ut easdem exercent, & hoc ipso felicitatem suam augeat. Hoc consilio gratam sensationem cum *varietate* rerum sensibus objectarum conjunxit benefica natura, ingratam vero cum perpetua earum uniformitate (*h*). Idem color diu consideratus, idem sonus diu aures complens, dolorem sensibus his inurat, necesse est. Omnis generis oblectamenta satietatem movent eis immoderate fru-entibus. Contra ea ipsos dolores toleratu faciliores reddit varietas. Audimus ægrotantes potius de duratione cruciatuum suorum, quam intensitate conqueri. *Varietatis* igitur in pulcro tantum est momentum, ut hac non raro magis delectemur, quam rebus optimo ordine dispositis. Ab elegantissimis hortis, in quibus exornandis ars gustusque adjutrices quasi manus sibi porrexere, sæpe nos subtrahimus, in agrestibus campis, ubi dives natura virentia sua dona fere sine ordine disseminavit, ambulationem confecturi. Eodem varietatis desiderio capti, avium cantum suavis-
simo instrumentorum vocumque concentui haud ra-

B

ro

(*b*) Si la partie de l'âme qui connaît, aime la *variété*, celle qui sent ne la cherche pas moins; car l'âme ne peut pas soutenir long-temps les mêmes situations, par ce qu'elle est liée à un corps qui ne peut les souffrir. Pour que notre âme soit excitée, il faut que les esprits coulent dans les nerfs: or il y a là deux choses, une lassitude dans les nerfs, une cessation de la part des esprits qui ne coulent plus, ou qui se dissipent des lieux où ils ont coulé. *Essay sur le goût, fragment, trouvé parmi les papiers du M. le Pres. de Montesquieu.*

ro præferimus. Mens autem vel ideo amat *varieta-*
tem, quod amplam sibi præbet occasionem vires suas
exercendi. Modus autem etiam hac in re servandus
est; sin minus, ex oppositis licet rationibus, varietas
æque fit molesta, ac perpetua uniformitas. Scilicet
mens infinitam illam varietatem percurrendo fatigatur,
deque suis facultatibus quasi male sentit, summa licet
virium contentione adhibita, totum comprehendere si
non possit: quæ ipsa imperfectionis suæ recordatio
animum deprimit, inque vehementem conjicit dolo-
rem. Ut igitur varietatis scopus obtineatur, qui in
eo positus est, ut facultates nostræ modice & absque
animi vel sensuum defatigatione exerceantur, unifor-
mitas quædam in ipsa varietate adesse debet. Quan-
tumvis incongrua hæc mixtura videatur; incredibi-
lem tamen menti subministrat facilitatem cognitiones
suas comparandi, quod convenientiæ in differentibus,
differentiæ in convenientibus parit perceptionem (i).

Uniformitas itaque, captui nostro rerumque obje-
ctarum naturæ adcommodata, multum illa quoque
efficit in pulcra compositione. Omnes namque sen-
suum quasi dissipationes impediendo, mentem magis
reddit idoneam, quæ totam suam attentionem rebus
objectis impendat. Scilicet nulla re magis delectatur
mens,

(i) "Which results chiefly from discovering resemblances
„among different objects, and differences among resem-
„bling objects". HOME'S *Elements of Criticism* Vol. I,
pag. 418.

mens, quam ubi sine multa virium contentione singularum cohaerentiam partium & cum toto conjunctionem perspicit. Ingenii sollertiam & sagacitatem, qua usi Artifex, Vates vel Orator multitudinem variarum dissimiliumque rerum simplicissimo modo ac ad consensum tendentem proposuerunt, non tam iis ipsis mens attribuit, quam potius excellenti suæ facultati, adeo diversarum rerum nexum introspectiendi. Ac vel hæc perfectionum suarum cogitatio, eam quasi supra se ipsam tollit atque vehementi gaudio cumulat. Quatenus singulis partibus in unum totum jungendis inservit *uniformitas*, in omnibus artibus liberalibus tanti est momenti, ut immoderata ornamentorum pompa, ubi nulla adest uniformitas, corruptum semper prodat gustum, atque imperitiæ Artificis perpetuus sit index & testis (*k*). Etenim mens a qualibet parte singillatim attracta atque sic quasi distracta, ubi incipiat, ubi finiat incerta, suspensa semper tenetur. Non idem tamen uniformitatis modus ac mensura in omnibus rebus ab arte & ingenio profectis requiritur. In pictura vel poëmate, ubi attentio uni principali objecto arctissime adfigenda est, perpetuus rerum variarum, ex quibus constat, consensus apparere debet. Quod si plures quasi scenas diversas idem ta-

B 2

men

(*k*) Poëts, like Painters thus unskill'd to trace
The naked nature and the living grace,
With gold and jewels cover ev'ry part,
And hide with ornament their want of art.

POPE'S *Essay on Criticism*, v.

men sensus conjungit, copiosior figurarum atque ornamentorum varietas tolerari potest. Ubi idem affectus musices ope constanter cieri ac sustineri debet, non solum eundem modum, sed numerum etiam observant musici; mutatis vero his, mutetur quoque audientium affectus, necesse est. Ac in genere notandum, uniformitatem minime placere, nisi quatenus mentem in operationibus suis sublevet; si itaque illa opus non fuerit, sublata varietate, etiam displicet. Ceterum natura majorem admittit varietatem, quam quæ arte producuntur; nam sensus facilius capiunt impressiones rerum in natura obvenientium, quam nudis signis repræsentatarum.

Cum uniformitate *simplicitas* affinitate quadam conjuncta esse videtur. Quatenus hæc ideam pulcri ingreditur, absentiam significat inanum & supervacaneorum additamentorum atque ornamentorum, quibus res quædam onerari solent, ad earum augendam perfectionem nihil pertinentibus. Est itaque duplicis generis *simplicitas*; aut enim ad *essentiam* rei pertinet, E. g. cum duarum machinarum, quæ eundem præstant usum, altera partibus constat quam altera paucioribus; aut ad *ornatum*, E. g. certa ædificiorum & suppellectilium ornamenta, quæ si absunt, majorem hoc toti conciliat venustatem. Opus, qua consilium adeo simplex, qua compositionem adeo exacte definitum, ut neque addi, neque demi quidquam commodè possit, qua finem totius adeo perfectum, ut ipsa natura secundum æternas leges suas illud produxisse videatur; non potest non summum in modum nobis placere.
